

Yayın Değerlendirme

Türk Kültüründe Alkışlar (Dualar/İyi Dilekler) ve Kargışlar (Beddualar/Kötü Dilekler)¹

Suzan GÜR²

Samsun Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Halk Edebiyatı Anabilim Dalı öğretim üyesi Dr. Ahmet Keskin'in, Prof. Dr. Alimcan İneyet ve Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu danışmanlığında, 2018 yılında tamamlanan doktora tezinin gözden geçirilerek, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığına sunulan çalışması, eseri oluşturmaktadır. Kitapta Türk kültür tarihinde en eski dönemlerden günümüze kadar -başta günlük yaşamın ve Türk sözlü edebiyat geleneğinin çeşitli iletişim türleri içinde- geniş bir yayılma ve yaşam alanı bulan alkışların ve kargışların, Türk kültür tarihindeki görünümünün genel hatları ile ortaya konulması amacı güdülmektedir. Bu amaçla alkışlar ve kargışlar, Türk kültür tarihindeki, gündelik yaşamındaki, ritüellerindeki, edebî tür ve alanlardaki art ve eş zamanlı görünümünden hareketle, bütüncül bir yaklaşımla incelenmektedir.

Eserde Türk kültür tarihinde alkışlar ve kargışlar özellikle de Anadolu sahası bağlamında değerlendirilmektedir. Kitap "Ön Söz", "Giriş", "Ek", "Sonuç", "Kaynaklar" ve "Dizin" dışında beş ana bölümden oluşmaktadır.

Yazar Ön Söz bölümünde alkışların ve kargışların Türk kültür tarihindeki bütüncül görünümünü genel hatlarıyla ve özellikle de Anadolu sahası bağlamında ele aldığı şu sözlerle vurgulamaktadır.

"Her bir Türk boyu için müstakil veya karşılaştırmalı biçimde yürütülebilecek genişlikteki *Türk dünyasında alkışlar ve kargışlar* konusu çalışma kapsamında, bu doğrultuda hazırlanacak çalışmalara bütüncül, teorik ve kavramsal olarak giriş niteliği taşıyabilecek bir sınırlılıkta ele alınabilmiştir. Bu bakımdan çalışma,

¹ Keskin, Ahmet (2020). *Türk Kültüründe Alkışlar (Dualar/İyi Dilekler) ve Kargışlar (Beddualar/Kötü Dilekler)*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları: 531, Araştırma-İnceleme Dizisi: 172.

² Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Yüksek Kurum Uzmanı, ORCID: 0000-0002-8304-0416

Türk kültüründe alkışlar ve kargışlar konusunun bütüncül görünümünün metodolojik bir zemine kavuşturulabilmesine ve bu doğrultuda incelenbilmesine katkı sağlamaya yönelik atılmış küçük bir adımdan ibarettir. Bilincinde olduğumuz bütün eksikliklerinin zaman içinde yapılacak çalışmalar aracılığıyla giderilebileceğini düşünüyoruz.”

Çalışmanın Giriş kısmında konuyla ilgili kavramsal çerçevenin belirlenmesine yönelik terim, tanım ve tasnif hususları açıklanmaktadır. Alkış ve kargışlarla ilgili terminoloji detaylandırılarak, ilgili kavram ve kümeleme sorunları, Türk kültür tarihi verileri de dikkate alınarak çözümlenmektedir.

Giriş ile bağlantılı olarak birinci bölümde, anonim halk edebiyatı ürünlerinden olan alkışların ve kargışların mitolojik kaynakları belirlenerek, bunların özellikle erken dönem inanç sistemleri, dünya görüşleri, yaşam biçimleriyle olan ilişkileri üzerinde durulmaktadır. Bu kapsamda ilgili ürünlerin mitolojik güç ve kutsallık boyutları ile şamanlıkla bağlantıları gözler önüne serilmektedir. Eserde alkışların özellikle de Türk Şamanlığı ve bu kapsamda icra edilen ritüeller içindeki ana türler olarak kullanımı örneklerle ve ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır.

İkinci bölümde alkışlar ve kargışlar geçmişten günümüze yaratım ve aktarımlarında sürekliliği sağlayan temel dinamikler olan “kutsanma” ve “lanetlenme”, “inanç” ve “ritüel”, “tabu” ve “kaçınma”, “gündelik yaşamın getirdiği çeşitli ihtiyaç alanları” ve “başlıca kültler” çerçevesinde ele alınmaktadır. Alkış ve kargışların yaratım ve aktarım süreçlerindeki süreklilikler ve bunların nedenleri inanç dünyası ve ritüelistik icra verileri temelinde incelenmektedir. Süreklilikler konusunun açıklanmasında doğa ve insan ilişkilerinin verimlilik amaçlı inanç, kabul ve uygulamaları ile kutlamalarının önemsenmesi, bu incelemenin analitik yanlarından biri olarak tanımlanmaktadır. Kültler, geçiş dönemi ile halk hekimliği kapsamındaki inanış ve uygulamalar ile alkış ve kargışlar arasındaki bağlantının kurulması da sözlü kültürdeki sürekliliklerin kaynağının ürünler ve gelenekler arası etkileşimler olduğunu ortaya koymaktadır.

Üçüncü bölümde alkışların ve kargışların erken dönem Türk yazılı kaynaklarındaki görünümü belirlenerek, bunlar üzerinde gerekli değerlendirmeler yapılmakta ve sözlü kültürden yazılı kültüre yansımaları, tarihi Türk kaynaklarından hareketle açıklanmaktadır. Bu kapsamda, Köktürkçe yazılı kaynaklardan *Orhun Yazıtları ve Yenisey Yazıtları* ve *İrk Bitig*, Uygurca yazılı kaynaklardan *Uygurca Oğuz Kağan Destanı*, Arap alfabesiyle yazılı kay-

naklardan ise Karahanlı ve Osmanlı Türkçesi dönemlerinde ortaya konulan eserlerden özellikle geçiş dönemi eserleri olarak adlandırılan *Kutadgu Bilig*, *Dîvânu Lugâti't-Türk* ve *Dede Korkut Kitabı* incelenmektedir. Bununla birlikte Türk dil ve kültür tarihi bakımından değer taşıyan, alkışlarla ve kargışlarla ilgili bilgi sahibi olmamızı sağlayan bazı yazılı kaynaklardan, örneğin, *Codex Cumanicus*'tan da yararlanılmaktadır.

Dördüncü bölümde alkışların ve kargışların halk edebiyatının diğer türleriyle olan ilişkileri çözümlenerek verilmekte, Anonim ve Âşık Edebiyatı ürünleriyle ilişkileri örneklerle ortaya konmaktadır.

Beşinci bölümde ise alkışların ve kargışların Türk Dünyası kültür ve edebiyatı tarihinin en eski dönemlerinden günümüze, hangi iletişim bağlamlarında, nasıl kullanıldıkları ve ne gibi değişim ve dönüşümlere uğradıkları örneklerle açıklanmaktadır. Bu bölümde okuyucuya alkış ve kargışların Türk Dünyası edebiyatı tarihindeki ve tasavvuf kültüründeki yeri hakkında bilgiler de verilmektedir.

Sonuç bölümünde Dr. Ahmet Keskin eserinin halkbilim alanında bu doğrultuda, yapılacak öncelikli çalışmalar arasında Anadolu sahası ile Türk dünyası coğrafyasının Anadolu dışındaki bölgelerinde kalan çeşitli saharlarındaki alkış ve kargış kültürlerinin karşılaştırılmalı şekilde incelenmesine öncülük etmesi temennisinde bulunmaktadır. Yazar alkış ve kargışlarla ilgili olarak kapsamlı çalışmalar yapılması konusunda şu bilgileri vermektedir.

“Bu kapsamda yine, İslami etkileri ve yerleşik yaşamı daha erken dönemlerde benimsemiş Türk boy ve topluluklarının yanında, erken dönem Türk inanç ve yaşam biçimlerini günümüzde de muhafaza etmeyi sürdüren toplumlar ve yine Hristiyanlık, Musevilik, Manihaizm vb. diğer inançları benimsemiş ya da bunların çeşitli boyutlarda etkisi altında kalmış Türk topluluklarının kültürlerindeki alkış ve kargış birikimlerinin karşılaştırmalı bir şekilde incelenmesinin de ilginç sonuçları ortaya çıkaracağı açıktır. “Türk Dünyası Alkış ve Kargış Atlası”, “Türk Dünyası Ortak Alkış ve Kargış Metinleri Antolojisi” gibi çalışmalar da yapılabilecek öncelikli çalışmalar arasında sayılabilir.”

Sonuç bölümden sonra Anadolu sahasından seçilmiş ve gündelik yaşamdaki çeşitli iletişim bağlamlarında kullanılan metin örneklerine yer verilen ek bölümü yer almaktadır. Bu bölümde Türkiye sahasından daha önce derlenmiş olan, gündelik yaşamda çeşitli konuşma bağlamlarında iyi ve kötü dilekleri

bildirmek üzere kullanılan alkış ve kargış metinleri arasından seçilen, bu iki türün başlıca özelliklerini en iyi şekilde yansıtan özelliklere sahip 200 alkış ve 325 kargış metni okuyucuya sunulmaktadır. Ek bölümünden sonra *Kaynakça* yer almaktadır. Kitap *Dizin* kısmı ile tamamlanmaktadır.

Türk kültüründe alkışlar ve kargışlar konusunun bütüncül görünümünün metodolojik bir zemine kavuşturulabilmesine ve bu doğrultuda incelenebilmesine katkı sağlamaya yönelik atılmış önemli bir adım olan bu eseri bize kazandıran Dr. Ahmet Keskin'e halk bilimine yaptığı katkılarından dolayı teşekkürü bir borç biliyoruz. Sayın Hocamızın bizi biz yapan değerleri ortaya çıkaran çalışmasını okuyucularımızın beğenisine sunarken, eser içerisinden bir alkışı kitapseverlere gönderiyoruz.

*Bahtiyarın var olsun
İçi dolu gül olsun
Bahtiyar açanların
Muradı hasıl olsun*